

การสร้างเปรียบเทียบเท่าด้านการใช้งาน: กรณีศึกษาคำแปล บทบรรยายภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 1

พิชญภา ปัญญาศิริ
หนึ่งทัย แร่งผลสัมฤทธิ์

คณะอักษรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
หน่วยวิจัยการแปล การล่ามและสื่อสารข้ามวัฒนธรรม จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Corresponding author's email: mpanyasiri@gmail.com

รับบทความ 26 เมษายน 2564 แก้ไขบทความ 9 กรกฎาคม 2564 ตอรับ 10 กันยายน 2564
ออนไลน์ 16 มีนาคม 2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาวิธีการสร้างเปรียบเทียบเท่าด้านการใช้งานในการแปลภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 1 องค์กรประกันหงสา จากบทภาพยนตร์ภาษาไทยเป็นบทบรรยายภาพยนตร์ภาษาสเปน โดยศึกษาวิเคราะห์จากแนวทางการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างเปรียบเทียบเท่าด้านการใช้งานที่พบในบทบรรยายภาษาสเปนของภาพยนตร์เรื่องนี้ทั้งหมด 49 กรณี ผลการศึกษาพบว่า การสร้างเปรียบเทียบเท่าด้านการใช้งานทำได้โดยการแยกองค์ประกอบความหมายของคำที่ต้องการแปลออกมาเป็นส่วนหนึ่งของบทบาทหน้าที่ในบริบทและองค์ประกอบความหมายอื่น และเลือกรักษานัยความหมายส่วนของบทบาทหน้าที่เอาไว้ เนื่องจากมีความสำคัญต่อใจความหลักของต้นฉบับมากที่สุด ในบริบทนั้น ๆ หากตัดออกจะทำให้ใจความหลักเปลี่ยนแปลงไป และสามารถสรุปแนวทางการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานในภาพยนตร์เรื่องนี้ได้ 3 ลักษณะ คือ การใช้คำเหนือกลุ่ม การระบุหน้าที่ หรือคุณสมบัติ และการใช้คำที่อ้างถึงสิ่งต่างประเภทจากคำต้นฉบับแต่มีหน้าที่ คุณสมบัติ หรือก่อให้เกิดผลแบบเดียวกัน ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้สามารถนำไปใช้เป็นแนวทางสำหรับนักแปลและผู้สนใจศึกษาแนวทางการแปลโดยการสร้างเปรียบเทียบเท่าด้านการใช้งานทั้งในรูปแบบความเรียงและบทบรรยายภาพยนตร์ โดยเฉพาะการใช้แนวทางดังกล่าวเพื่อแก้ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรม

คำสำคัญ ความเทียบเท่าด้านการใช้งาน การแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม การแปลบทบรรยายภาพยนตร์

Creating Functional Equivalence: The Case of Subtitle Translation of the Legend of King Naresuan the Great, Part I

Pitchayapa Panyasiri

Nunghatai Rangponsumrit

Faculty of Arts, Chulalongkorn University

Translation, Interpreting and Intercultural Communication Research Unit, Chulalongkorn University

Corresponding author's email: mpanyasiri@gmail.com

Received 26 April 2021; revised 9 July 2021; accepted 10 September 2021;

Online 16 March 2022

Abstract

This study aims to analyze how functional equivalence is created in the subtitle translation of the Legend of King Naresuan the Great, Part I: Hongsawadee's Hostage from Thai to Spanish. To answer this question, forty-nine cases of culture-specific items translated using functional equivalents in the movie were analyzed. The findings indicate that functional equivalence can be created by breaking down the semantic components of the term into a context-specific function and other semantic components. The function of the word, being the vital part in the context of the case study, should be retained to keep the core meaning of the source text unchanged. From this study, three methods are proposed to create functional equivalence of a cultural word: using its superordinate, indicating its function or feature, and using a word denoting a different category of objects or entities with the same function or the same effect as the original word in the same context. The findings of this study can benefit scholars on functional equivalence as well as translators who want to create functional equivalence in their translation, especially to cope with issues of cultural differences.

Keywords: functional equivalence, culture-specific item translation, subtitle translation

1. บทนำ

วัฒนธรรม คือวิถีชีวิตและการแสดงออกซึ่งวิถีชีวิตที่เป็นลักษณะเฉพาะของกลุ่มชนหนึ่ง (Newmark, 1988, p. 94) ดังนั้นในการแปลต้นฉบับที่มีรายละเอียดทางวัฒนธรรมอยู่มาก สิ่งที่คุณแปลจะต้องเผชิญคือปัญหาอันเกิดจากความแตกต่างระหว่างวัฒนธรรมต้นทางของต้นฉบับกับวัฒนธรรมของผู้รับสารปลายทาง ซึ่งจะทำให้การแปลข้ามวัฒนธรรมมีอุปสรรคกลวิธีหนึ่งที่นักแปลจำนวนมากใช้ในการแปลสิ่งที่ไม่ใช่หรือไม่เป็นที่ยึดในวัฒนธรรมปลายทางคือการแปลแบบอธิบายความ โดยคำอธิบายดังกล่าวอาจแทรกไปในตัวบท หรือปรากฏในวงเล็บในฐานะหมายเหตุจากผู้แปล หรือปรากฏเป็นเชิงอรรถเสริมความ (ดู Baker, 1992; Newmark, 1988) อย่างไรก็ตาม วิธีแก้ปัญหาคือการแปลดังกล่าวทำให้บทแปลมีความยาวมากกว่าต้นฉบับจึงไม่เหมาะที่จะนำมาใช้ในการแปลสื่อบางประเภทที่มีข้อจำกัดด้านเนื้อที่และจำนวนตัวอักษร เช่น บทบรรยายภาพยนตร์ (subtitle) บทความนี้จึงมุ่งศึกษากลวิธีที่เป็นการแปลคำทางวัฒนธรรมด้วยคำในภาษาปลายทางโดยไม่ต้องอธิบายความเพิ่มเติมหรือที่เรียกว่า “คำเทียบเท่าด้านการใช้งาน” (functional equivalent) โดยใช้การแปลบทบรรยายภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 1 องค์ประกันหงสา เป็นบทบรรยายภาพยนตร์ภาษาสเปนเป็นกรณีศึกษา

การสร้างคำเทียบเท่าด้านการใช้งาน (functional equivalence)

ในบทความวิชาการของไทยจะพบการเรียกความเทียบเท่า (equivalence) ว่า “สมมูลภาพ” เช่น ในงานของณัฐพงษ์ ศิริจันทร์ชื่น (2563, น. 115) งานของทินประภากรदनิยมชัย และภาสกร ลือสกุล (2561, น. 42) และงานของปาไลดา จุนแสงจันทร์ (2557, น. 65) ส่วนในงานอนุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 ไม่พบคำว่าสมมูลภาพในฐานะคำศัพท์ แต่พบ “สมมูล หมายถึง มีค่าเท่าเทียมกัน, เสมอเหมือนกัน, เปลี่ยนแทนกันได้ (ภาษาอังกฤษใช้คำว่า equivalent)” และ “ภาพ หมายถึง ความ, ความมี, ความเป็น, มักใช้ประกอบเป็นส่วนท้ายของคำสมาส เช่น มรณภาพ แปลว่า ความตาย” (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ดังนั้นสมมูลภาพจึงหมายถึง ความมีค่าเท่าเทียมกัน ความเสมอเหมือนกัน ความเปลี่ยนแทนกันได้

อย่างไรก็ตาม ในงานวิจัยนี้ ผู้วิจัยเลือกใช้คำว่า “ความเทียบเท่า” แทนสมมูลภาพ เนื่องจากสามารถสื่อถึงกรณีที่คำต้นฉบับกับคำแปลสามารถเทียบเท่ากันได้หรือใช้แทนกันได้ แม้ความหมายของทั้งสองคำนั้นจะไม่เหมือนกันหรือไม่เท่ากันแบบ 1:1 ได้ชัดเจนกว่า และสอดคล้องกับกรณีศึกษาของงานวิจัยนี้มากกว่า หากใช้คำว่าสมมูลภาพอาจทำให้เกิดความเข้าใจคลาดเคลื่อนได้ว่าคำต้นฉบับกับคำแปลที่ศึกษามีความเท่ากันในทุกแง่มุม ทั้งที่เทียบเท่า

กันได้ในด้านการใช้งานเท่านั้น ดังที่จะได้ยกตัวอย่างต่อไปในหัวข้อกรณีศึกษาและตัวอย่างการแปล

Pym (2007, p. 273) ได้กล่าวถึงความเทียบเท่า (equivalence) ไว้ว่า ความเทียบเท่าในบทแปลหมายถึง บทแปลนั้นมีค่า (value) เท่ากันกับต้นฉบับในแง่ใดแง่หนึ่ง โดยอาจเป็นความเทียบเท่าระดับรูปภาษา (form) เช่น คำต้นฉบับสองคำแปลเป็นคำแปลสองคำเช่นเดียวกัน ความเทียบเท่าระดับสิ่งที่อ้างอิง (reference) เกิดขึ้นเมื่อทั้งคำต้นฉบับและคำแปลสื่อถึงสิ่งเดียวกันในโลกแห่งความเป็นจริง เช่น ทั้ง “Friday” และ “วันศุกร์” สื่อถึงวันก่อนวันเสาร์เหมือนกัน หรือความเทียบเท่าระดับหน้าที่ (function) เช่น วันศุกร์ที่ 13 ในวัฒนธรรมผู้ใช้ภาษาอังกฤษ กับวันอังคารที่ 13 ในวัฒนธรรมผู้ใช้ภาษาสเปน ถือเป็นวันที่ 13 ที่เชื่อกันว่าเป็นวันแห่งโชคร้ายเหมือนกัน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากไม่มีค่าเทียบเท่ากันทุกประการ (identical equivalents) ในการแปล Belloc (1931, 1931a, p. 37, อ้างถึงใน Nida, 2000, p. 129) จึงเสนอว่าผู้แปลควรมุ่งทำให้เกิดความเทียบเท่าที่ใกล้เคียงที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ และได้เสนอแนวทางการแปลเพื่อให้ได้ความเทียบเท่าสองแบบด้วยกัน ได้แก่ ความเทียบเท่าด้านรูปภาษา (formal equivalence) และความเทียบเท่าด้านผลที่เกิดขึ้น (dynamic equivalence) โดยความเทียบเท่าด้านรูปแบบจะมุ่งรักษาทั้งรูปแบบ โครงสร้าง สำนวน และเนื้อหาของต้นฉบับไว้ให้ได้มากที่สุด เช่น ในการแปลกวีนิพนธ์ และมักจะเป็นไปได้ในกรณีของภาษาที่มีโครงสร้างไม่แตกต่างกันมาก เช่น ในการแปลกวีนิพนธ์ภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาอังกฤษ และมักจะต้องมีเชิงอรรถมากมายกำกับไว้เพื่อให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจบทแปลได้ (2000, p. 129) ส่วนความเทียบเท่าด้านผลที่เกิดขึ้นจะมุ่งเน้นให้ผู้รับสารในภาษาปลายทางตอบสนอง (respond) ต่อบทแปลในลักษณะเดียวกับที่ผู้รับสารในภาษาต้นทางตอบสนองต่อต้นฉบับ ซึ่งถึงแม้ว่าการตอบสนองดังกล่าวจะไม่สามารถเทียบเท่ากันแบบหนึ่งต่อหนึ่งได้ เนื่องจากความแตกต่างด้านวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ แต่ก็ควรเทียบเท่ากันในระดับที่ค่อนข้างมาก มิเช่นนั้นจะถือว่าการแปลนั้นไม่บรรลุเป้าประสงค์ นอกจากนี้ ผู้แปลยังควรแปลให้สอดคล้องกับต้นฉบับในแง่ของความหมายเป็นลำดับแรก และในแง่ของรูปภาษาเป็นอันดับสอง (Nida & Taber, 1969) ซึ่งสามารถทำได้โดยการพยายามสร้างบทบาทหน้าที่ของคำขึ้นมาใหม่ ให้ตรงกับบทบาทหน้าที่ที่คำคำนั้นอาจเคยมีในสถานการณ์ต้นฉบับ (Pym, 2007, p. 283) ในเวลาต่อมา Ward and Nida (1986) ได้เปลี่ยนชื่อเรียกความเทียบเท่าด้านผลที่เกิดขึ้นเป็นความเทียบเท่าด้านการใช้งาน (functional equivalence) โดยแนวคิดหลักยังคงเดิม

นอกจากนั้น Newmark (1988, p. 83) ได้เสนอกลวิธีที่ใช้คำเทียบเท่าด้านการใช้งาน (functional equivalent) ที่ใช้เป็นแนวทางการแปลสิ่งที่เป็นความเฉพาะตัวทางวัฒนธรรม (culture-specific items) โดยได้อธิบายไว้ว่า กลวิธีนี้คือการแปลคำทางวัฒนธรรมโดยใช้คำปราศจากวัฒนธรรม (culture-free word) มาแทนที่ ทำได้โดยการวิเคราะห์องค์ประกอบทางวัฒนธรรม แล้วลบล้างวัฒนธรรมออกไป (deculturalize) ถือเป็นกาทำให้ความหมายของคำต้นฉบับเป็นกลางขึ้น (neutralize) หรืออยู่ในหมวดหมู่ที่ใหญ่ขึ้น (generalize) นอกจากนี้ Newmark ยังให้ความเห็นว่ากลวิธีนี้ถือเป็นกลวิธีการแปลที่เที่ยงตรงและแม่นยำที่สุด แม้อาจจะทำให้นัยความหมายหายไปบ้าง เช่น คำว่า “cot death” ในภาษาอังกฤษ แปลเป็นภาษาฝรั่งเศสว่า mort subite du nourrisson (การเสียชีวิตอย่างกะทันหันของทารก) ซึ่งแม้จะเป็นคำแปลที่ได้ใจความ แต่ยังคงเก็บความหมายของ cot death ได้ไม่ครบถ้วนคือ นอกจากจะเป็นการตายกะทันหันแล้ว ยังมีนัยความหมายว่าเป็นการตายที่เหนือความคาดหมาย และไม่ทราบสาเหตุอีกด้วย

2. ลักษณะและข้อจำกัดของการแปลบทบรรยายภาพยนตร์

บทบรรยายภาพยนตร์ หรือ subtitles คือวิธีการแปลที่มีการแสดงข้อความบนหน้าจอ ซึ่งโดยทั่วไปแล้วจะอยู่บริเวณด้านล่างของหน้าจอ ข้อความดังกล่าวจะบอกเล่าบทสนทนาของผู้พูดในเรื่อง รวมถึงองค์ประกอบอื่นที่ปรากฏในฉาก เช่น ข้อความบนป้ายประกาศหรือจดหมาย โดยบทบรรยายภาพยนตร์จะต้องปรากฏขึ้นในเวลาเดียวกันกับภาพและบทสนทนา จะต้องสื่อความหมายที่ตรงกันหรือใกล้เคียงกันอย่างเหมาะสมกับบทสนทนาในภาษาต้นทาง และจะต้องค้างอยู่บนจอจนานพอที่จะให้ผู้ชมอ่านได้ทัน (Díaz-Cintas & Remael, 2007, p. 9) การแปลบทบรรยายภาพยนตร์จึงถือเป็นการแปลที่มีข้อจำกัด มีเงื่อนไขบังคับ เนื่องจากผู้แปลต้องมุ่งหาวิธีสร้างความสมดุลระหว่างเสียงและภาพ โดยต้องคำนึงถึงสภาพความเป็นจริงที่ผู้ชมต้องอ่านบทบรรยายภาพยนตร์ให้ทันภายในเวลาและความเร็วที่กำหนดไว้ในขณะเดียวกันก็ต้องดูภาพบนจอไปด้วย จากข้อจำกัดนี้จึงเกิดเป็นแนวปฏิบัติที่ใช้กันทั่วไปว่า บทบรรยายภาพยนตร์ควรมีจำนวนตัวอักษรต่อบรรทัดสูงสุดไม่เกิน 40 ตัวอักษร รวมวรรคตอนและเครื่องหมายวรรคตอน มีจำนวนบรรทัดไม่เกิน 2 บรรทัด¹ ส่วนความเร็วในการอ่าน

¹ เป็นจำนวนตัวอักษรและจำนวนบรรทัดสูงสุดตามแนวปฏิบัติของหน่วยงานและบริษัทผู้ให้บริการสื่อและแพร่ภาพกระจายเสียงในปัจจุบัน และตามทฤษฎีที่เสนอโดย Díaz Cintas (2012) อย่างไรก็ตาม แนวปฏิบัติของแต่ละบริษัทที่เป็นผู้เผยแพร่บทบรรยายภาพยนตร์อาจแตกต่างกันได้ โดยยึดประสิทธิภาพในการอ่านของผู้ชมเป็นสำคัญ (Álvarez et al., 2014)

นั้นมีพื้นฐานมาจากกฎ 6 วินาที ที่ระบุว่า เพื่อให้ผู้ชมทั่วไปอ่านได้ทัน บทบรรยายภาพยนตร์ที่มีความยาวเต็ม 2 บรรทัดควรปรากฏอยู่บนหน้าจอเป็นเวลา 6 วินาที หรือคิดเป็นอัตราความเร็วในการอ่าน 12 ตัวอักษรต่อวินาที ส่วนในปัจจุบันอัตราความเร็วในการอ่านมาตรฐานได้เพิ่มขึ้นเป็น 15 ตัวอักษรต่อวินาที หรืออาจเร็วได้ถึง 17 ตัวอักษรต่อวินาที หรืออาจเร็วกว่านั้นในตลาดดีวีดีและอินเทอร์เน็ท (Diaz-Cintas, 2012, p. 276) เงื่อนไขเหล่านี้ทำให้เกิดความท้าทายในการแปล โดยเฉพาะการแปลภาพยนตร์ที่มีรายละเอียดทางวัฒนธรรมค่อนข้างมากว่าจะสามารถสื่อสารให้ผู้ชมปลายทางเข้าใจได้อย่างไรในรูปแบบ ความยาว และอัตราความเร็วที่จำกัด ไม่สามารถอธิบายขยายความหรือใส่เชิงอรรถได้อย่างบทแปลประเภทอื่น

3. กรณีศึกษาและวิธีดำเนินการวิจัย

จากการสำรวจและสืบค้นหาคำศัพท์ทางวัฒนธรรมที่พบในบทพูดของภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 1 องค์ประกันหงสา ผู้วิจัยพบคำศัพท์ทางวัฒนธรรม² ที่ไม่มีในวัฒนธรรมของผู้รับสารปลายทางในประเทศที่ใช้ภาษาสเปนเป็นหลัก ปรากฏอยู่มาก ความแตกต่างทางวัฒนธรรมเหล่านี้ทำให้เกิดปัญหาความไม่เท่ากัน (non-equivalence) ที่เกิดจากความเฉพาะตัวของวัฒนธรรม หรือเมื่อคำในภาษาต้นทางสื่อถึงความคิดหรือมโนทัศน์ที่ไม่ปรากฏหรือไม่เป็นที่รู้จักในวัฒนธรรมปลายทาง (Baker, 1992, p. 21) ทำให้ไม่สามารถหาคำแปลที่เทียบเท่ากันแบบ 1:1 ได้ ประกอบกับต้นฉบับอยู่ในรูปแบบบทบรรยายภาพยนตร์ (subtitles) ซึ่งมีพื้นที่จำกัด ไม่สามารถเพิ่มเติมคำอธิบายหรือใส่เชิงอรรถอ้างอิงใด ๆ ได้ ผู้วิจัยจึงทำการศึกษาว่าผู้แปลแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมดังกล่าวอย่างไร โดยการเปรียบเทียบกับบทบรรยายภาพยนตร์ที่แปลเป็นภาษาสเปน และพบว่ากลวิธีที่ผู้แปลใช้ในการแก้ปัญหาความไม่เท่ากันทางวัฒนธรรมมากที่สุดคือ การสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งาน (functional equivalence)³ จากนั้นผู้วิจัยจึงคัดเลือกเฉพาะคำแปลที่แปลโดยใช้กลวิธีนี้ และนำตัวอย่างการแปลแต่ละกรณีมาวิเคราะห์ว่าผู้แปลมีวิธีการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานอย่างไรบ้าง

² คือคำในภาษาต้นฉบับที่อาจแสดงความคิดหรือมโนทัศน์ซึ่งไม่เป็นที่รู้จักในวัฒนธรรมปลายทาง เป็นได้ทั้งรูปธรรมและนามธรรม และอาจสื่อถึงความเชื่อทางศาสนา ขนบธรรมเนียมในสังคม หรือแม้แต่ประเภทอาหาร (Baker, 1992, p. 21)

³ จากการศึกษากลวิธีที่ผู้แปลใช้ในการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมในบทบรรยายภาพยนตร์ดังกล่าวทั้งหมด 69 กรณี พบว่ากรณีการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมโดยใช้กลวิธีสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งาน มีจำนวน 49 กรณี คิดเป็นร้อยละ 71 กลวิธีการแปลโดยการแทนที่ด้วยคำเทียบเคียงทางวัฒนธรรม มีจำนวน 8 กรณี คิดเป็นร้อยละ 11 กลวิธีการตัดออกมีจำนวน 6 กรณี คิดเป็นร้อยละ 9 กลวิธีการถ่ายเสียง มีจำนวน 4 กรณี คิดเป็นร้อยละ 6 และกลวิธีการแปลโดยใช้คำที่เป็นที่รู้จักแล้วในภาษาปลายทาง มีจำนวน 2 กรณี คิดเป็นร้อยละ 3

4. ตัวอย่างการแปลด้วยการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งาน

เนื่องจากทุกองค์ประกอบในภาพยนตร์ล้วนมีความสำคัญและส่งผลต่อการแปลทบบรรยายภาพยนตร์ ในการนำเสนอกรณีตัวอย่างเพื่อวิเคราะห์ว่าผู้แปลมีวิธีการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานอย่างไรบ้างนั้น ผู้วิจัยจะเริ่มต้นจากการบรรยายภาพเหตุการณ์ในฉากที่นำมาวิเคราะห์และอธิบายบริบทของฉากนั้นเพื่อให้ผู้อ่านเห็นภาพและเข้าใจได้ละเอียดชัดเจน จากนั้นจึงจะนำเสนอบทสนทนาต้นฉบับภาษาไทย (ถอดเสียงโดยผู้วิจัย) ควบคู่ไปกับบทบรรยายภาพยนตร์ภาษาสเปน และคำแปลโดยตรงของบทบรรยายภาพยนตร์ภาษาสเปนนั้น ๆ เพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่ายขึ้นว่าคำแปลมีความเหมือนหรือต่างกับต้นฉบับอย่างไร และความเทียบเท่าด้านการใช้งานที่ผู้แปลรักษาไว้เป็นอย่างไร กรณีตัวอย่างการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมโดยใช้การสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานที่ผู้วิจัยหยิบยกมามีดังต่อไปนี้

4.1 ตัวอย่างที่ 1 ขนมต้ม แปลเป็น comida

ภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์ฉากนี้

บรรดาแม่ค้าและชาวบ้านในตลาดต่างพากันรุมทุบตีบุญทิ้งที่ขโมยกินขนมต้มพระนเรศวรซึ่งผ่านมาเห็น จึงหยุดม้าลงใกล้ ๆ แล้วร้องห้าม ทุกคนหยุดมืออย่างไม่เต็มใจนัก และเมื่อพระนเรศวรบอกว่าควรมีน้ำใจแบ่งปันแก่ชาวสยามด้วยกัน เหล่าแม่ค้าจึงยอมแยกย้ายกลับไปขายของตน

บริบท

เป็นการพบกันครั้งแรกของพระนเรศวรกับบุญทิ้ง เด็กกำพร้าเร่ร่อนที่ภายหลังจะกลายเป็นขุนศึกคู่ใจของพระนเรศวร ฉากนี้เริ่มด้วยพระนเรศวรกำลังขี่ม้าชมตลาดของเขลยสยามในหงสาวดี แต่จู่ ๆ ในตลาดก็เกิดวุ่นวายเพราะบุญทิ้งขโมยขนมต้มที่วางขายอยู่แล้วถูกจับได้ ขณะกำลังถูกคนในตลาดทุบตี พระนเรศวรได้เข้ามาห้ามปรามและช่วยบุญทิ้งไว้ ด้วยเหตุผลว่าบุญทิ้งขโมยเพียงขนมต้มเล็กน้อยเพื่อประทังชีวิตเท่านั้น เราเป็นชาวสยามเหมือนกันก็ควรมีน้ำใจแบ่งปันกันบ้าง

บทสนทนา

คนในตลาด: ไอ้เด็กคนนี้นี่มันขี้ขโมย ขโมยมาหลายครั้งแล้ว ต้องสั่งสอนให้มันหลายจำเสียบ้าง

Él siempre anda robando. Necesita una lección.

he always walks stealing. (he)needs a lesson

พระนเรศวร: มันขโมยอันใดฤ

¿Qué te ha robado?

what you (he)has stolen

แม่ค้า: ขนมต้มเจ้าค่ะ

Comida, Su Alteza.

food your highness

พระนเรศวร: มันคงจะหิว ของเล็กน้อยจะให้เราไม่ได้หรือ เราชาวสยามด้วยกัน

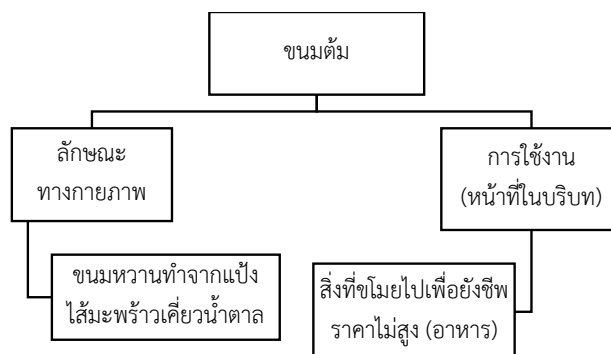
*Probablemente tiene hambre. ¿Es mucho pedir
probably he.has hunger is much to.ask
un poco de comida? Todos somos siameses aquí.
a bit of food all (we)are Siamese here*

การสร้างควมเทียบเท่าด้านการใช้งานในตัวอย่างนี้

ขนมต้ม เป็นขนมไทยโบราณรสชาติหวานหอม ประกอบด้วยตัวแป้งด้านนอก และไส้ที่ทำจากมะพร้าวคั่วกับน้ำตาล ผู้ชมชาวไทยอาจรู้จักหรือพอจะเคยได้ยินชื่อขนมไทยชนิดนี้ การที่ต้นฉบับใช้คำว่า “ขนมต้ม” จึงไม่เป็นปัญหาต่อการฟังและทำความเข้าใจ อย่างไรก็ตาม ในการแปลบทบรรยายภาพยนตร์ฉากนี้ หากผู้แปลทับศัพท์ชื่อขนมต้มตรง ๆ (Khanom Tom) ก็เป็นไปได้สูงว่าผู้ชมปลายทางจะไม่เข้าใจ หรือหากผู้แปลใส่คำอธิบายกำกับไว้ (เช่น un postre tradicional de Tailandia – ขนมหวานโบราณของไทย) ก็อาจทำให้บทแปลยาวเกินไปและดูไม่กระชับ เนื่องจากตัวบทต้นฉบับที่ตัวละครในฉากพูดเป็นเพียงคำสั้น ๆ เท่านั้น ผู้แปลจึงเลือกใช้กลวิธีสร้างควมเทียบเท่าด้านการใช้งาน โดยหากทดลองแยกองค์ประกอบของ “ขนมต้ม” ออกมา เพื่อให้เห็นแนวคิดในการสร้างควมเทียบเท่าด้านการใช้งานของผู้แปลได้ชัดเจนขึ้น จะได้วางแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 1

องค์ประกอบของ “ขนมต้ม” แบ่งเป็นด้านลักษณะทางกายภาพและด้านการใช้งาน

จะเห็นได้ว่า คำว่า “ขนมต้ม” ประกอบด้วยคุณลักษณะด้านกายภาพ และคุณลักษณะด้านหน้าที่หรือการใช้งาน แต่เป็นเพราะลักษณะของขนมต้มไม่มีผลต่อเนื้อเรื่อง ผู้แปลจึงสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานโดยการเลือกสรรคำที่บ่งบอกลักษณะทิ้งไปเพราะส่งผลต่อใจความหลักของเรื่องน้อยกว่า และเก็บบทบาทหน้าที่ในฐานะ “ของกิน (comida)” ที่บุญทึ่งขโมยกินไว้ ส่วนในแง่ของภาพ คำแปลใหม่ว่า “ของกิน (comida)” นี้ สามารถเชื่อมโยงกับภาพในฉากก่อนหน้าที่ผู้ชมได้ดูไปแล้ว ซึ่งเป็นฉากที่บุญทึ่งกำลังขโมยขนมต้ม ภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์เป็นดังนี้

ภาพที่ 1 และภาพที่ 2

บุญทึ่งอาศัยจังหวะที่แม่ค้าเผลอ กำลังไปกำขนมต้มเข้าปากหนึ่งคำใหญ่ แล้ววิ่งหนีภาพจากภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 1 องค์ประกันหงสาวดีที่ 00:20:13-00:20:14 (Yukol, 2011)

จะเห็นได้ว่าหากเป็นผู้ชมที่รู้จักคุ้นเคยกับขนมไทยเป็นอย่างดี ก็อาจพอเดาได้ว่านั่นคือขนมต้ม แต่หากเป็นผู้ชมปลายทางที่ไม่รู้จักคุ้นเคยกับขนมไทย ก็อาจดูไม่ออกด้วยซ้ำว่านั่นคือขนมหวาน แต่ไม่ว่าจะรู้จักประเภทหรือชื่อเฉพาะของอาหารในฉากนี้หรือไม่ สิ่งที่คุณทุกคนจะรับสารได้เหมือนกันคือ สิ่งนั้นเป็น “ของกิน” สิ่งที่ถูกวัฒนธรรมรู้จัก เนื่องจากบุญทิ้งหยิบมันเข้าปากแล้วเคี้ยวกินไปพลางระหว่างวิ่งหนีชาวบ้านในตลาดนั่นเอง

ส่วนในแง่ของความหมาย การสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานในกรณีนี้ไม่ได้ทำให้ใจความหลักของฉากนี้เปลี่ยนไป เนื่องจากใจความที่พระนเรศวรต้องการจะสื่อมีเพียงว่า บุญทิ้งกระทำผิดเพียงเล็กน้อย ไม่ควรถึงกับต้องถูกชาวบ้านร้านตลาดรุมทุบตี โดยเฉพาะเมื่อทุกฝ่ายต่างก็เป็นชาวสยามที่ถูกกวาดต้อนมายังหงสาวดีเหมือนกัน ควรจะให้เอภัยกันได้ ดังนั้นชนิดของขนมจึงไม่มีผลต่อใจความหลักของฉากนี้ เพราะหากจะเปลี่ยน “ขนมต้ม” เป็นชื่อขนมไทยโบราณชนิดอื่นที่รับประทานกันแพร่หลายก็ย่อมได้ ไม่ทำให้ใจความหลักเปลี่ยนไป แต่หากทำเช่นนั้น ก็อาจเป็นการสร้างความสับสนให้ผู้ชมปลายทางจากต่างวัฒนธรรม ทำให้ความสนใจถูกเบี่ยงเบนจากใจความหลักไปยังชนิดของอาหารที่บุญทิ้งขโมยว่าคืออะไรกันแน่ ซึ่งก็จะผิดจุดประสงค์ของภาพยนตร์ฉากนี้ การสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานจึงเป็นการแก้ปัญหาการแปลที่มีประสิทธิภาพ เพราะให้ผู้ชมได้รับข้อมูลเพียงว่าสิ่งที่บุญทิ้งขโมยไปคือ “ของกินเล็กน้อย” ก็พอแล้ว สอดคล้องกับความจริงที่ว่าโดยปกติอาหารที่วางขายกันเปิดเผยในตลาดชาวบ้าน โดยที่ผู้ชายก็ไม่ได้มีอาภรณ์ระมัดระวังปกป้องหรือปกปิดอาหารนั้นเป็นพิเศษ ย่อมเป็นอาหารที่หาได้โดยทั่วไป ไม่ใช่อาหารหรูหราราคาแพงหรือหาकिनยากจนไม่สามารถแบ่งให้เด็กเร่ร่อนได้ อีกทั้งยังสอดคล้องกับบทสนทนาถัดมาที่ช่วยย้ำใจความนี้ ที่ในต้นฉบับพระนเรศวรพูดว่า “ของเล็กน้อยจะให้กันมิได้หรือ” และบทบรรยายภาพยนตร์แปลเป็น “¿Es mucho pedir un poco de comida? (ขอของกินนิดหน่อยนี่ถือว่ามากไปหรือ)”

นอกจากนั้น “ของกิน (comida)” ยังถือเป็นชื่อหมวดหมู่ที่ใหญ่กว่า (superordinate) ของขนมต้มอีกด้วย โดยสามารถเรียงลำดับหมวดหมู่ของขนมต้มได้ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 2

แสดงลำดับหมวดหมู่ของ “ขนมต้ม”

4.2 ตัวอย่างที่ 2 พระโหราธิบดี แปลเป็น adivino

ภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์ฉากนี้

พระนเรศวรกับมหาเถรคันฉ่องนั่งสนทนากันอยู่หน้าแท่นบูชาพระพุทธรูปองค์หนึ่ง
ในวัดโยเดีย

บริบท

พระนเรศวรสงสัยว่าเครื่องราชศัสดราวุธที่มหาเถรคันฉ่องนำมาเก็บไว้ที่วัดโยเดียเป็น
ของใคร มหาเถรจึงอธิบายให้ฟังว่า พระโหราธิบดีได้ทำนายไว้ว่าพระเจ้าบุเรงนองยังไม่มีบารมี
มากพอที่จะครอบครองราชศัสดราวุธเหล่านี้ได้ และให้พระเจ้าบุเรงนองนำมาฝากไว้ให้
มหาเถรคันฉ่องดูแล เนื่องจากในอนาคตจะเกิดผู้ที่มีบารมีมากพอจะครอบครองได้โดยไม่เกิด
อาเพศ

บทสนทนา

พระนเรศวร: แล้วเหตุใดจึงนำมาเก็บไว้ที่พระอารามนี้ละหลวงตา

¿Por qué son guardadas aquí?
why (they)are kept here

มหาเถร: พ่ออยู่หัวบาเญงนองนำมันมาจากอโยธยา ภายหลังทรงทำศึกมีชัยเหนือสยาม
ประเทศ หากแต่ว่าภายหลังเกิดอาเพศหลายประการ พระโหราธิบดีทายทักว่า
บารมีพ่ออยู่หัวบาเญงนองมีมีพอ...

el rey Bayinnong las trajo de Ayutthaya
the king Bayinnong them brought from Ayutthaya
tras derrotar a los siameses. sin embargo, hubo
after defeating the Siamese. however there was
muchas profecías y un adivino
many prophecies and a seer

vaticinó que el rey Bayinnong aún no tenía
predicted that the king Bayinnong still not had
la suficiente virtud
the enough virtue

พระนเรศวร: แล้วเหตุใดต้องเป็นที่นี้ล่ะหลวงตา

¿Pero por qué mantenerlas aquí?
but why keep.them here

มหาเถร: นั่นก็เป็นคำทำนายของพระโหราธิบดีอีกเช่นกัน พระโหราฯ กำชับให้ข้าเป็น
ผู้ดูแลเครื่องราชศัสดราเหล่านั้น

Fue por orden del adivino.
(it)was by order of the seer

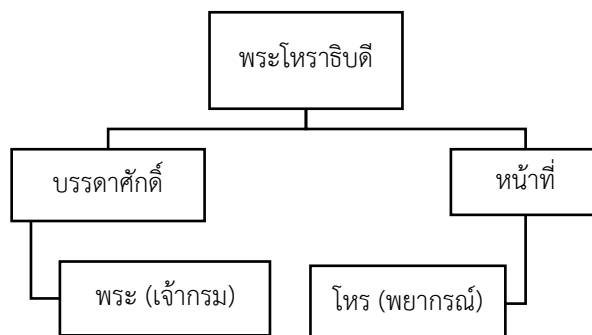
Dijo que debo supervisar estas armas.
(he)said that (I)must supervise these weapons

การสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานในตัวอย่างนี้

“พระโหราธิบดี” เป็นชื่อเรียกบรรดาศักดิ์ของผู้เป็นเจ้ากรมโหร หรือโหรหลวง
ประจำราชสำนัก หากแยกองค์ประกอบของชื่อเรียกตำแหน่ง “พระโหราธิบดี” ออกมา จะได้
เป็นแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 3

องค์ประกอบของชื่อเรียกตำแหน่ง “พระโหราธิบดี”

จะเห็นได้ว่า คำว่า “พระโหราธิบดี” ประกอบด้วยคุณลักษณะด้านบรรดาศักดิ์ และคุณลักษณะด้านหน้าที่หรือการใช้งาน แต่เป็นเพราะบรรดาศักดิ์ของโหรที่กล่าวถึงใน ภาพยนตร์ไม่มีผลต่อเนื้อเรื่อง ผู้แปลจึงสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานโดยการเลือกสรร คำที่บ่งบอกบรรดาศักดิ์ที่ลงไปเพราะส่งผลต่อใจความหลักของเรื่องน้อยกว่า และเก็บบทบาท หน้าที่ในฐานะ “โหร (adivino)” ไว้ เนื่องจากเป็นความหมายส่วนที่ขาดไม่ได้ หากตัดออกไป บทบรรยายภาพยนตร์ภาษาสเปนจะไม่สามารถสื่อความได้ตรงกับต้นฉบับภาษาไทย อีกทั้ง การเก็บไว้แต่ความหมายส่วนที่สำคัญยังทำให้ง่ายต่อการทำความเข้าใจและเกิดความสับสนไหล ในการอ่านบทบรรยายภาพยนตร์

นอกจากนั้น จากคำแปลของบทบรรยายภาพยนตร์จะเห็นได้ว่าถึงจะตัด บรรดาศักดิ์ของพระโหราธิบดีออกไปแล้ว ใจความหลักของบทสนทนาที่ต้องการบอกเหตุผล ที่พระเจ้าบุเรงนองฝากเครื่องราชศัสตราวุธไว้กับมหาเถรคณฉ่องก็ไม่ได้เปลี่ยนแปลงไปแต่อย่างใด สิ่งที่ผู้ชมปลายทางเข้าใจจากภาพยนตร์ฉากนี้ก็ยังเหมือนเดิมไม่ว่าจะได้รับข้อมูลเกี่ยวกับ ตำแหน่งของโหรหรือไม่ เนื่องจากคำว่า “โหร (adivino)” ที่บ่งบอกบทบาทหน้าที่ในการ พยากรณ์เหตุการณ์นี้ยังคงอยู่ จึงจัดเป็นการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งาน

4.3 ตัวอย่างที่ 3 ไก่สีเขียวดอกหมาก แปลเป็น *es muy fuerte*

ภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์ฉากนี้

พระนเรศวรยืนคุยกับมหาเถรคณฉ่องอยู่บนศาลาไม้ในวัด มีบุญที่นั่งฟังอยู่ไม่ไกล
บริบท

พระนเรศวรถามมหาเถรคณฉ่องว่าไก่ชนของตนสามารถเอาชนะไก่ชนของ มังสามเกียดได้หรือไม่ โดยในใจอยากชนะมังสามเกียดเพื่อเปรียบให้เห็นว่าเฉลยสยามนั้นหาก สู้ยิบตาก็เอาชนะพม่าได้เช่นกัน

บทสนทนา

พระนเรศวร: มันเอาชนะไก่พม่าของมังสามเกียด ได้ถ้าไม่ขอรับ

¿Puede derrotar al gallo de Mangsamkiat?

(it)can defeat (the) cock of Mangsamkiat

มหาเถร: ไก่ของมังสามเกียดเข้าลักษณะไก่สีเขียวดอกหมาก คล่องกว่าพระเจ้าห้าพระองค์ ของบรมบพิตรหน้าหงาย มันตีสามหน ไก่ของบรมบพิตรตีได้หนเดียว มีพันกัน

El gallo de Mangsamkiat *es muy fuerte.*

the cock of Mangsamkiat is very strong

Es más grande que el tuyo.
(it)is more big than the yours
Puede atacar tres veces en el tiempo que
(it)can attack three times in the time that
le toma al tuyo atacar una vez.
it (it)takes for the yours (to)attack one time

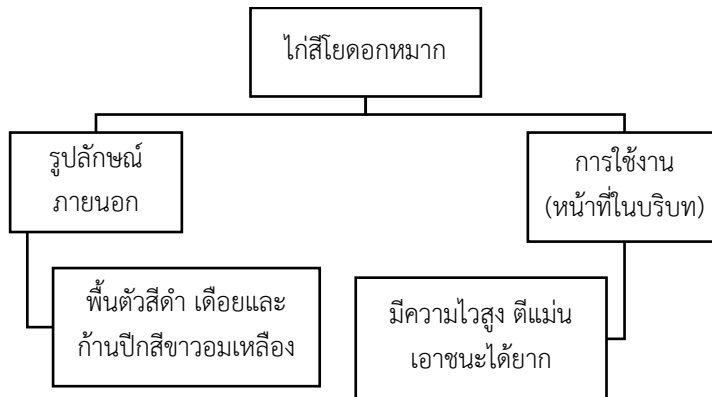
การสร้างเปรียบเทียบด้านการใช้งานในตัวอย่างนี้

ผู้แปลไม่ได้แปลโดยการอธิบายความหมายของไวยากรณ์ดอกหมาก ซึ่งเป็นชื่อเรียก ลักษณะของไก่อชนพม่า ถือเป็นไก่อชนที่เก่ง แม้จะมีชั้นเชิงการตีน้อยแต่มีความไวสูงและตีแม่นยำ เนื่องจากถ้าพยายามแปล นอกจากจะไม่มีคำที่เทียบเคียงกันได้ในภาษาปลายทางแล้ว หากจะใช้วิธีถอดเสียงก็จะต้องอธิบายเพิ่มเติมอีกว่าไก่อลักษณะนี้รูปลักษณะเป็นอย่างไร ทักษะการต่อสู้เป็นอย่างไร ประกอบกับชื่อลักษณะของไก่อชนของมังสามเกียดไม่ใช่สิ่งสำคัญในบริบทนี้ เป็นคำที่ปรากฏในภาพยนตร์เพียงครั้งเดียว นอกนั้นใช้ว่าไก่อ(พม่า)ของมังสามเกียดแทน ผู้แปล จึงเลือกสร้างเปรียบเทียบด้านการใช้งานด้วยการตัดคำว่า “สียอดดอกหมาก” ที่บ่งบอก รูปลักษณะภายนอกออก และแทนที่ด้วย *es muy fuerte* ((มัน)แข็งแกร่งมาก) ที่เป็น คุณลักษณะในเชิงการใช้งานของไก่อแทน เพื่อให้ผู้ชมปลายทางเข้าใจได้ง่ายขึ้นว่าไก่อของ มังสามเกียดนั้นยากที่จะเอาชนะได้ ดีกว่าพยายามแปลคำว่าสียอดดอกหมากให้ผู้ชมสับสนและ ถูกดึงความสนใจไปจากใจความสำคัญของฉากนั้น

นอกจากนั้น หากทดลองแยกองค์ประกอบของสิ่งที่ประกอบกันเป็น “สียอดดอก หมาก” ออกมาก็จะเห็นแนวคิดในการสร้างเปรียบเทียบด้านการใช้งานของผู้แปลได้ชัดเจนขึ้น ดังแผนภาพต่อไปนี้

แผนภาพที่ 4

องค์ประกอบของ “ไถสียดอกหมาก” แบ่งเป็นด้านรูปลักษณะภายนอกและด้านการใช้งาน

จะเห็นได้ว่าผู้แปลละทิ้งส่วนที่เป็นรายละเอียดเกี่ยวกับรูปลักษณะภายนอกของไถที่ไม่สำคัญต่อเนื้อเรื่องมากนักออกไป และเลือกเก็บส่วนคุณลักษณะเชิงการใช้งานที่ส่งผลโดยตรงต่อใจความหลักของบทสนทนาเอาไว้ตั้งคำอธิบายก่อนหน้า และแม้จะตัดรูปลักษณะภายนอกออกไป ใจความสำคัญของบทสนทนาในตอนนี้อย่างไรก็ตามหาเถรคั่นมองต้องการจะสื่อว่า ไถของพระนเรศวรยังไม่สามารถเอาชนะไถของมังสามเกียดได้หรือเอาชนะได้ยากมาก ยังคงเดิม เนื่องจากยังมีคุณลักษณะด้านการใช้งานอยู่ บทบรรยายภาพยนตร์นี้ยังสามารถสื่อสารกับผู้ชมได้ด้วยใจความหลักเดียวกันกับบทภาพยนตร์ต้นฉบับจึงถือเป็นการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งาน

4.4 ตัวอย่างที่ 4 ฤดูน้ำหลาก แปลเป็น los monzones

ภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์ฉากนี้

พระเจ้าบุเรงนอง อุปราชันนันทบุเรง และแม่ทัพนายกองหงสาวดี กำลังนั่งกันอยู่ในค่ายหลวงของพระเจ้าบุเรงนองที่ยกมาตั้งใกล้กรุงอโยธยา นันทบุเรงแสดงสีหน้าถ่มมึงทิ้ง และพูดกับบุเรงนองเรื่องฤดูน้ำหลากด้วยน้ำเสียงเคร่งเครียด

บริบท

แม่ทัพนายกองหงสาวดีกำลังหารือกันเคร่งเครียดอยู่ในค่ายหลวงพระเจ้าบุเรงนอง เนื่องจากอโยธยาตั้งรับกองทัพหงสาวดีได้แข็งแกร่งกว่าที่คาด บุคโจนที่อยู่บนที่ก็ยังเอาชนะไม่ได้ หากเวลาล่วงเลยไปจนเข้าฤดูน้ำหลาก น้ำเหนือจะไหลบ่าลงมาท่วมรอบกรุงอโยธยา กองทัพหงสาวดีก็จะต้องถอนทัพกลับไป นับว่าเปลืองเวลาและไพร่พลเป็นอันมาก

บทสนทนา

บุเรงนอง: พม่าเรามีญเราเล่นศึกมากี่นานโข ... ก็ยังเหยียบเกาะอโยธยาไม่ได้

Ya llevamos bastante tiempo en guerra, ...
already (we)take quite time at war
y todavía no los derrotamos.
and yet not them (we)defeat

นั่นทบุเรง: นี่หากเข้าฤดูน้ำหลาก ซึ่งก็อีกมีช้ำมีนาน เราคงต้องถอนพลกลับหงสา

Pronto regresarán los monzones
soon will.return the monsoon
y tendremos que retirarnos.
and (we)will.have to withdraw.ourselves

การสร้างเปรียบเทียบด้านการใช้งานในตัวอย่างนี้

ต้นฉบับและคำแปลในกรณีนี้กล่าวถึงปรากฏการณ์ธรรมชาติสองอย่างที่มีลักษณะแตกต่างกันกล่าวคือ ฤดูน้ำหลาก หมายถึงปรากฏการณ์ที่น้ำเหนือจะไหลลงมาท่วมบริเวณโดยรอบกรุงศรีอยุธยาซึ่งเป็นพื้นที่ลุ่มน้ำ เหลือเพียงเกาะกลางที่น้ำท่วมไม่ถึง ดังคำอธิบายต่อไปนี้

เกาะเมืองอยุธยาในยามฤดูน้ำหลากนั้น ภายนอกเกาะน้ำจะเอ่อท่วมเป็นบริเวณกว้างคล้ายกับทะเล แต่ภายในเกาะเมืองน้ำจะไม่ท่วม ประดุจเป็นเกาะกลางทะเล ... ที่เป็นเช่นนี้เนื่องด้วยตัวเกาะเมืองกรุงศรีอยุธยาตั้งอยู่บนสันดินธรรมชาติริมลำน้ำ (Natural Levee) ... ส่วนพื้นที่นอกเกาะด้านนอกกำแพงเมืองเป็นที่ราบน้ำท่วมถึง (Floodplain) ซึ่งลุ่มต่ำและปีหนึ่ง ๆ จะมีน้ำท่วมขังสูงเป็นเวลานานถึงกว่า 4-5 เดือน (ศิลปวัฒนธรรม, 2563)

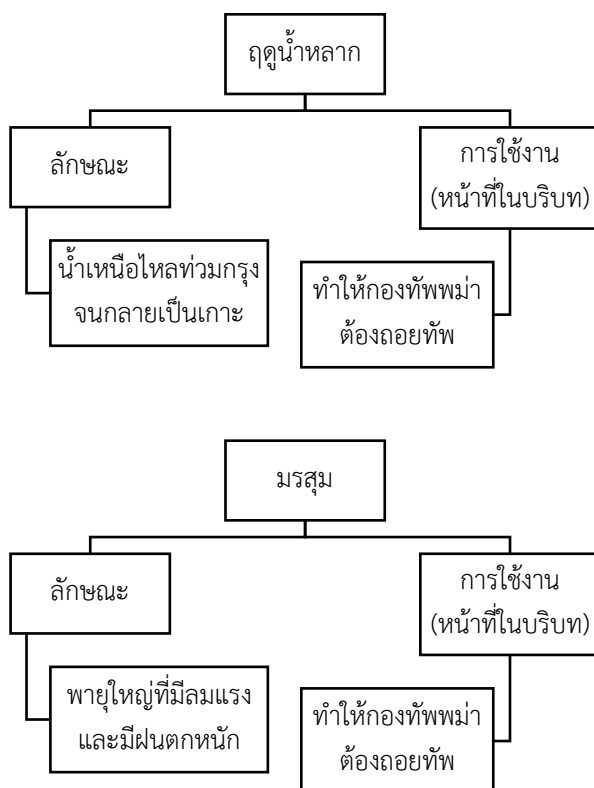
ส่วนคำแปลที่ผู้แปลเลือกใช้คือ *los monzones* ซึ่งแปลได้ว่า มรสุม คือชื่อพายุใหญ่ที่ทำให้เกิดลมแรงและมีฝนตกหนัก

จากบทสนทนาในภาพยนตร์ฉากนี้ ผู้ชมในวัฒนธรรมต้นทางสามารถเข้าใจได้ทันทีว่าเมื่อเข้า “ฤดูน้ำหลาก” ซึ่งเกิดขึ้นในช่วงเวลาประมาณเดียวกันของทุกปี กองทัพพม่าที่ยกทัพมาล้อมกรุงศรีอยุธยาอยู่ในขณะนั้นจะต้องถอนทัพกลับ มิเช่นนั้นทั้งกองทัพและค่ายที่ตั้งไว้จะถูกน้ำท่วมหมด แต่ผู้ชมในวัฒนธรรมปลายทางอาจไม่รู้จักและนึกสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นใน

ฤดูนี้ไม่ออกว่าเป็นอย่างไร หากจะแปลว่าน้ำหลากหรือน้ำท่วมก็อาจเกิดข้อสงสัยได้ว่าแล้วน้ำท่วมนั้นมาจากไหน มาได้อย่างไร เหตุใดตัวละครจึงคาดเดาล่วงหน้าได้ว่าจะมีน้ำท่วมที่นี้ ส่วนมรสุมนั้นเป็นปรากฏการณ์ธรรมชาติที่ผู้ชมปลายทางคุ้นเคยดี และคาดเดาได้ว่าหากเข้าหน้ามรสุมก็จะมีพายุ มีฝนตกหนักและน้ำท่วม หากตั้งทัพอยู่ที่ควรถอนทัพกลับเช่นกัน ผู้แปลจึงสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานโดยการแยกลักษณะและหน้าที่ของปรากฏการณ์ทั้งสองออกจากกันก่อน อาจเขียนเป็นแผนภาพได้ดังนี้

แผนภาพที่ 5 และแผนภาพที่ 6

เปรียบเทียบความแตกต่างด้านลักษณะและความเหมือนในด้านการใช้งานของ “ฤดูน้ำหลาก” และ “มรสุม”

จากแผนภาพข้างต้นจะเห็นได้ว่าฤดูน้ำหลากและมรสุมมีลักษณะของปรากฏการณ์แตกต่างกัน แต่ทั้งสองส่งผลเหมือนกันต่อกองทัพพม่าในสถานการณ์นี้ นั่นคือทำให้เกิดความเสียหายจนต้องถอนทัพหนีกลับไป จะเห็นได้ว่าในกรณีนี้ผู้แปลสร้างความเทียบเท่าด้านการ

ใช้งานโดยการเลือกอีกปรากฏการณ์ธรรมชาติหนึ่งของผู้ชมปลายทางรู้จักคุ้นเคยมากกว่ามาแทนที่ โดยยอมสละความเท่ากันในด้านลักษณะของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นทิ้งไป แลกกับการได้ความเท่ากันในด้านผลลัพธ์หรือบทบาทหน้าที่ที่มีต่อสถานการณ์นี้ เนื่องจากใจความสำคัญของภาพยนตร์ฉากนี้ไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะของปรากฏการณ์ แต่ขึ้นอยู่กับผลที่ปรากฏการณ์นั้นจะทำให้เกิดขึ้นกับกองทัพพม่า

5. แนวทางสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งาน

จากการวิเคราะห์การแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรมด้วยการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานในบทบรรยายภาษาสเปนของภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 1 ทั้งหมด 49⁴ กรณี สามารถสรุปแนวทางการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานได้เป็น 3 ลักษณะ ได้แก่

5.1 การใช้คำเหนือกลุ่ม (superordinate)

การสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวทางการแปลโดยใช้คำเทียบเท่าด้านการใช้งานที่เสนอโดย Newmark (1988, p. 83) คือการแปลโดยใช้คำบอกหมวดหมู่ที่ใหญ่กว่า (generalize) ของคำต้นฉบับ ดังกรณีตัวอย่างที่ได้ยกมาอธิบายคือการแปลคำว่า *ขนมต้ม* ด้วยการตัดคำบ่งบอกชื่อขนมและลักษณะทางกายภาพของขนมออก และแทนที่ด้วยชื่อหมวดหมู่ที่ใหญ่กว่าของขนมต้ม คือของกิน หรือ *comida* ตัวอย่างอื่นที่พบในภาพยนตร์ เช่น

- *ฟ็อน* (ราชอาณาจักรภาคเหนือและภาคอีสาน) แปลเป็น *bailes* (การเต้นรำ, ศิลปะการเต้นรำ) เพราะฟ็อนจัดเป็นศิลปะการรำประเภทหนึ่ง

- *ตำหนัก* (ที่ประทับของเจ้านายหรือของสมเด็จพระสังฆราช) แปลเป็น *residencia* (ที่อยู่อาศัย) เพราะตำหนักจัดเป็นที่อยู่อาศัยประเภทหนึ่ง

- *พลับพลา* (ที่ประทับชั่วคราวสำหรับรับรองพระเจ้าแผ่นดินและพระบรมราชวงศ์ชั้นสูง) แปลเป็น *un pabellón* (ศาลาหรืออาคารขนาดเล็ก) เพราะพลับพลาจัดเป็นศาลาหรืออาคารขนาดเล็กประเภทหนึ่ง

- *กฎหมายเทียรบาล* แปลเป็น *las leyes de nuestro reino* (กฎหมายของอาณาจักรเรา) เพราะกฎหมายเทียรบาลจัดเป็นกฎหมายประเภทหนึ่ง

⁴ เนื่องด้วยข้อจำกัดด้านพื้นที่ ทำให้ไม่สามารถอภิปรายการจำแนกแนวทางการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานครบทุกกรณีได้ ผู้วิจัยจึงขอยกตัวอย่างแนวทางการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานพร้อมทั้งคำอธิบายโดยสังเขปแนวทางละ 8 กรณี

- หัวเมือง (เมืองใหญ่ที่มีเมืองน้อยมาขึ้น) แปลเป็น *las ciudades* (เมือง, นคร) เพราะหัวเมืองจัดเป็นเมืองประเภทหนึ่ง

- สรรเพชญปราสาท แปลเป็น *Palacio de Ayutthaya* (พระราชวังแห่งอยุธยา) เพราะสรรเพชญปราสาทจัดเป็นพระราชวังหนึ่งของอยุธยา

- ศील (ข้อบัญญัติทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดการปฏิบัติกายและวาจา) แปลเป็น *doctrina religiosa* (หลักคำสอนของศาสนา) เพราะศีลจัดเป็นหนึ่งในหลักคำสอนของศาสนาพุทธ

5.2 การระบุหน้าที่หรือคุณสมบัติ

การสร้างคามเทียบเท่าด้านการใช้งานลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวทางการทำให้ความหมายของคำต้นฉบับเป็นกลางขึ้น (neutralize) เป็นไปตามแนวทางการแปลโดยใช้คำเทียบเท่าด้านการใช้งานที่เสนอโดย Newmark (1988, p. 83) ดังกรณีตัวอย่างที่ได้ยกมาอธิบาย คือการแปลคำว่า *พระโหราธิบดี* ด้วยการตัดคำบ่งบอกบรรดาศักดิ์ออก แล้วเก็บบทบาทหน้าที่ของโหรหรือ *adivino* ไว้ การแปลคำว่า *ไถ่สียดอกหมาก* ด้วยการตัดคำบ่งบอกพันธุ์ไก่และรูปลักษณะภายนอกของไก่ออก แล้วระบุคุณลักษณะเชิงการใช้งาน (แข็งแรงมาก หรือ *es muy fuerte*) ของไก่แทน ตัวอย่างอื่นที่พบในภาพยนตร์ เช่น

- จากต้นฉบับ “ยื่นคำเจ้าแล้ว เราสิ้นกลัวพระยามัจจุราช” แปล *พระยามัจจุราช* (เจ้าแห่งความตาย หรือพญายม) เป็น *morir* (ตาย) โดยการตัดความหมายเชิงเปรียบเทียบว่าเป็นเทพแห่งความตายออก และระบุเพียงหน้าที่ในบริบทนี้

- จากต้นฉบับ “แล้วให้สัปเหร่อนำ (หีบศพ) ออกไปนอกเมืองทางด้านประตูผี” แปล *ประตูผี* (คำโบราณ แปลว่า ประตูที่เป็นทางนำศพออกจากภายในเขตกำแพงเมือง) เป็น *el cementerio* (สุสาน) ทั้งสองคำมีหน้าที่เดียวกันคือการบอกทิศทางที่นำศพออกไปจัดการนอกเมือง

- จากต้นฉบับ “สมเด็จพระเจ้าหงสาวดีผู้เป็นใหญ่ในทศทิศ” แปล *ทศทิศ* (ทิศทั้ง 10 คือ ทิศทั้ง 8 คือ อุดร อีสาน บุรพา อาคเนย์ ทักษิณ หรดี ประจิม พายัพ รวมกับทิศเบื้องบน และทิศเบื้องล่าง) เป็น *todas estas tierras* (ทั่วทุกดินแดน) โดยตัดความหมายของทิศทั้งสิบออก และระบุเพียงความหมายโดยนัยที่เป็นหน้าที่ในบริบทนี้

- จากต้นฉบับ “จากนี้ไปเมื่อหน้า ข้าขอมอบอาญาสิทธิ์ให้แก่ออกญาจักรี” แปล *อาญาสิทธิ์* (อำนาจเด็ดขาดคือ สิทธิที่แม่ทัพได้รับพระราชทานจากพระเจ้าแผ่นดินในเวลาไปสงคราม) เป็น *control* (การควบคุม) โดยตัดความหมายเฉพาะของอาญาสิทธิ์ออก และระบุเพียงหน้าที่ในบริบทนี้

- จากต้นฉบับ “เดี๋ยวก็กลับไปไม่ทันบอกบาลีเท่านั้นเอง” แปล *บอกบาลี* (สอนภาษาบาลี) เป็น *(tus) estudios* (การเรียนรู้, การศึกษา)

- จากต้นฉบับ “เจ้าข้าคำสั่งของมหาเถร” แปล *มหา* (ใหญ่, ยิ่งใหญ่) *เถร* (พระผู้ใหญ่ มีพรรษาตั้งแต่ 10 ขึ้นไป) เป็น *el monje principal* (พระสงฆ์ผู้ใหญ่) โดยตัดความหมายเฉพาะส่วนที่บ่งบอกจำนวนพรรษาของมหาเถรออก แล้วเก็บบทบาทของการเป็นพระสงฆ์ผู้ใหญ่ มีอำนาจ เป็นที่เคารพนับถือแม้แต่กับพระเจ้าแผ่นดิน ของ “มหาเถร” ในเรื่องนี้เอาไว้

5.3 การใช้คำที่อ้างถึงสิ่งต่างประเภทกับคำต้นฉบับแต่มีหน้าที่ คุณสมบัติ หรือก่อให้เกิดผลแบบเดียวกัน

การสร้างเปรียบเทียบเท่าด้านการใช้งานลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวทางการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานที่เสนอโดย Nida and Taber (1969) ดังกรณีตัวอย่างที่ได้ยกมาอธิบาย คือการแปลคำว่า *ฤดูน้ำหลาก* – *los monzones* ด้วยการตัดลักษณะของปรากฏการณ์ต้นฉบับออก แล้วนำชื่อเรียกอีกปรากฏการณ์หนึ่งซึ่งผลต่อเนื้อเรื่องเหมือนกันมาแทนที่ ตัวอย่างอื่นที่พบในภาพยนตร์ เช่น

- จากต้นฉบับ “ข้าขอสาบานต่อพระรัตนตรัย” แปล *พระรัตนตรัย* (แก้ว 3 ประการ อันประเสริฐสุดของพุทธศาสนิกชน) เป็น *los cielos* (สรวงสวรรค์, ที่ประทับของพระเจ้าเป็นเจ้า) ทั้งสองคำมีหน้าที่เดียวกันคือเป็นสิ่งที่ตัวละครสาบานด้วย

- จากต้นฉบับ “เจ้าเอาใบเสลดพังพอนนี้พอกแผลที่ถูกรบกวนเพียงเท่านั้นอาการปวดเจ็บก็จะทุเลา” แปล *เสลดพังพอน* (ชื่อไม้พุ่มในเขตร้อน รากและใบมีสรรพคุณใช้ถอนพิษแมลงสัตว์กัดต่อย) เป็น *ungüento* (ยาขี้ผึ้ง ใช้ทาภายนอก) ทั้งสองคำมีหน้าที่เดียวกันคือเป็นยาทารักษาแผลงูกัด

- จากต้นฉบับ “...พระมหากษัตริย์ก็จะทรงปลดปล่อยจากราชภัยของพ่ออยู่หัวบาเยนง” แปล *ราชภัย* (ภัยอันเกิดจากพระราช) เป็น *la ira del rey* (ความพิโรธของพระราช) ทั้งสองคำส่งผลต่อสถานการณ์ในภาพยนตร์ฉากนั้นเหมือนกันกล่าวคือ หากพระเจ้าบุนองพิโรธก็อาจส่งลงโทษพระมหากษัตริย์ที่อยู่ในฐานะองค์ประกันได้ แต่หากรอดพ้นจากความพิโรธนั้น ก็ย่อมไม่มีราชภัยเกิดขึ้นกับพระมหากษัตริย์

- จากต้นฉบับ “เพื่อไม่ยอมตกเป็นข้าบาทบริจาริกาในพระเจ้าหงสาวดี” แปล *บาทบริจาริกา* (หญิงที่มีหน้าที่รับใช้ปฏิบัติพระเจ้าแผ่นดิน) เป็น *esclava del rey* (ทาสหญิงในพระมหากษัตริย์) ทั้งสองคำมีบทบาทเดียวกันในบริบทนี้คือเป็นผู้ที่ต้องคอยรับใช้ปฏิบัติพระเจ้าหงสาวดี

- จากต้นฉบับ “เจ้าก็จะเป็นแต่เพียงเด็กวัดที่ไร้ค่า” แพล *เด็กวัด* (เด็กกำพร้าหรือเด็กยากจนที่วัดอุปการะไว้ ทำหน้าที่ดูแลรับใช้พระสงฆ์หรือช่วยเหลือกิจกรรมด้านต่าง ๆ) เป็น *servienta del templo* (คนรับใช้ของวัด) ทั้งสองคำมีหน้าที่เดียวกันในบริบทนี้คือเป็นผู้ที่ทำงานรับใช้ในวัด

- จากต้นฉบับ “ต่างเร่งรัดตักแต่งค่ายคูประตูหอรบ” แพล *ค่ายคูประตูหอรบ* (สิ่งก่อสร้างสำหรับป้องกันศัตรู ประกอบด้วย ค่าย คู ประตู และหอรบ) เป็น ...*han apostado soldados por toda su ciudad* (ได้วางกำลังทหารไว้ทั่วเมือง) ทั้งสองคำก่อให้เกิดผลแบบเดียวกันในบริบทนี้คือเป็นการเตรียมเมืองให้พร้อมรับศึกสงคราม

- จากต้นฉบับ “ยิ่งยามนี้ ราชอาณาจักรต้องตกเป็นประเทศราช” แพล *ประเทศราช* (เมืองที่มีเจ้าผู้ครองเมืองของตนเอง แต่อยู่ภายใต้อำนาจควบคุมดูแลและคุ้มครองของพระมหากษัตริย์ของอีกประเทศหนึ่ง ซึ่งเจ้าเมืองประเทศราชนั้นมีหน้าที่ส่งเครื่องราชบรรณาการถวายเป็นประจำ และในเวลาเกิดศึกสงครามต้องเกณฑ์กำลังทหารเข้าร่วมกองทัพหลวงด้วย) เป็น *colonias* (อาณานิคม (เมืองขึ้น, ประเทศที่อยู่ใต้อำนาจอธิปไตยของประเทศอื่น)) ทั้งสองคำมีหน้าที่เหมือนกันในบริบทนี้คือเป็นเมืองหรือประเทศที่อยู่ใต้อำนาจปกครองของประเทศอื่น

โดยการใช้กลวิธีลักษณะนี้เป็นการใช้คำที่อ้างถึงสิ่งที่ไม่ใช่ประเภทเดียวกันกับคำต้นฉบับ แต่มีหน้าที่หรือก่อให้เกิดผลต่อเนื้อเรื่องแบบเดียวกันกับคำต้นฉบับ และเมื่อนำมาแทนที่แล้วยังสามารถสื่อสารใจความสำคัญไปยังผู้ชมปลายทางได้เช่นเดียวกับต้นฉบับ ก่อให้เกิดความเข้าใจเดียวกันกับคำต้นฉบับ

นอกจากนั้น ผู้วิจัยยังพบข้อสังเกตที่เป็นหัวใจของการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานในการแปลภาพยนตร์เรื่องนี้ทั้งหมด 3 ประการ ได้แก่

1. นัยความหมายส่วนที่ผู้แปลคงไว้ (คุณสมบัติด้านการใช้งานหรือบทบาทในสถานการณ์นั้น) คือส่วนที่ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงหรือตัดออกได้ มิเช่นนั้นจะกระทบต่อเนื้อเรื่อง ทำให้ใจความสำคัญขาดหายไปหรือไม่เหมือนเดิม เช่น ไม่สามารถเปลี่ยน “ของกิน” เป็น “ของใช้” ได้เนื่องจากจะขัดกับภาพที่ปรากฏในภาพยนตร์ ไม่สามารถเปลี่ยน “โหร” เป็นอาชีพอื่นได้เนื่องจากบทแปลจะห่างไกลจากต้นฉบับและจากหลักความเป็นจริงเกินไป หรือในกรณีของ “ฤดูน้ำหลาก” เราสามารถเปลี่ยนปรากฏการณ์ธรรมชาติได้ แต่ไม่สามารถเปลี่ยนเนื้อเรื่องที่ว่าผลของปรากฏการณ์นั้นจะทำให้กองทัพพม่าต้องถอยทัพกลับได้ เพราะนั่นคือใจความหลักของฉากนั้น

2. นัยความหมายส่วนที่มีการเปลี่ยนแปลง ทั้งถูกตัดออกไปหรือถูกแทนที่ (ซึ่งเป็นได้ทั้งลักษณะ ยศ การจัดระดับ ประเภทหรือชนิด) ล้วนเป็นส่วนที่ไม่สำคัญต่อใจความหลักของบทสนทนาหรือสถานการณ์นั้น ๆ สามารถตัดออกได้โดยเนื้อความเดิมไม่เปลี่ยน

3. นัยความหมายที่ถูกละทิ้งไปนั้นล้วนเป็นรายละเอียดทางวัฒนธรรมที่มีความเฉพาะตัวของคำต้นฉบับ คำแปลที่ผู้แปลคงไว้จึงจัดเป็นคำปราศจากวัฒนธรรมที่สามารถเข้าใจร่วมกันได้อย่างเป็นสากลทั้งสิ้น สอดคล้องกับที่ Newmark (1988) ได้เสนอไว้ว่า การสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งาน (functional equivalence) คือการแปลคำทางวัฒนธรรมโดยใช้คำปราศจากวัฒนธรรม (culture-free word) มาแทนที่

นอกจากประเด็นด้านวิธีการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานแล้ว ยังมีอีกประเด็นหนึ่งที่น่าสนใจคือการที่ประเภทของต้นฉบับคือบทพูดในภาพยนตร์ และประเภทของบทแปลคือบทบรรยายภาพยนตร์ ไม่ใช่เอกสารหรือความเรียงทั่วไป จากการวิเคราะห์กรณีตัวอย่างการแปล การที่ต้นฉบับอยู่ในรูปของภาพยนตร์ ทั้งภาพในฉาก เสียงประกอบฉาก ตลอดจนสีหน้าและโทนเสียงของตัวละครในภาพยนตร์ อาจมีส่วนสำคัญในการช่วยให้ผู้ชมปลายทางเข้าใจสารที่แต่ละฉากต้องการจะสื่อได้ง่ายขึ้น ทำให้ความหมายที่ขาดหายไปในบทแปลหรือคำแปลที่ความหมายไม่เหมือนกับต้นฉบับ ไม่เป็นปัญหาต่อการทำความเข้าใจเนื้อหาภาพยนตร์ อาจกล่าวได้ว่า แม้รูปแบบของบทบรรยายภาพยนตร์จะไม่เอื้อต่อการอธิบายความหมายเพิ่มเติมหรือการทำเชิงอรรถอ้างอิงต่าง ๆ แต่สิ่งที่มาชดเชยข้อจำกัดนี้ได้เป็นอย่างดีคือความเป็นภาพยนตร์ ซึ่งก็คือภาพและเสียงนั่นเอง ที่ทำให้การสร้างการเทียบเท่าด้านการใช้งานทำได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นและคำแปลที่ได้สามารถสื่อความหมายได้ชัดเจนยิ่งขึ้น

6. บทสรุป

จากการศึกษาการสร้างการเทียบเท่าด้านการใช้งานในการแปลบทบรรยายภาพยนตร์เรื่องตำนานสมเด็จพระนเรศวรมหาราช ภาค 1 องค์ประกันหงสา ผู้วิจัยสามารถสรุปข้อค้นพบได้ว่า หัวใจของการสร้างการเทียบเท่าด้านการใช้งานในการแปลคำศัพท์ทางวัฒนธรรม โดยเฉพาะในการแปลบทบรรยายภาพยนตร์ คือการนำความหมายของคำต้นฉบับมาแยกส่วน จากนั้นจึงเลือกทิ้งส่วนที่มีความเฉพาะทางวัฒนธรรม และเลือกเก็บส่วนที่เป็นความหมายที่สำคัญต่อใจความหลักของต้นฉบับมากที่สุด และหากนำคำแปลที่ได้ไปแทนที่ในต้นฉบับแล้วพบว่า บทแปลยังสามารถสื่อสารใจความหลักของเนื้อเรื่องได้เช่นเดียวกับต้นฉบับ ก็จะถือว่าการสร้างการเทียบเท่าด้านการใช้งานนั้นประสบผลสำเร็จ

สุดท้ายนี้ ผู้วิจัยเห็นว่าข้อค้นพบนี้จะเป็นประโยชน์สำหรับผู้สนใจศึกษากลวิธีการแปล โดยการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานทั้งในรูปแบบเอกสารความเรียงทั่วไปและรูปแบบบทบรรยายภาพยนตร์ โดยเฉพาะต้นฉบับที่มีคำศัพท์ทางวัฒนธรรมหรือมีรายละเอียดทางวัฒนธรรมปรากฏอยู่มาก ตลอดจนเป็นประโยชน์สำหรับนักแปลที่สนใจจะใช้กลวิธีการสร้างความเทียบเท่าด้านการใช้งานเพื่อแก้ปัญหาความแตกต่างทางวัฒนธรรมในงานแปลของตน

เอกสารอ้างอิง

- ณัฐพงษ์ ศิริจันทร์ชื่น. (2563). การแปลคำขยายแบบลดระดับจากภาษาอังกฤษเป็นภาษาไทย ในตัวบทประเภทเน้นการแสดงอารมณ์ความรู้สึก. *วารสารภาษาและวัฒนธรรม*, 39(1), 111-133.
- ทินประภา กรดนิมชัย และภาสุรี ลือสกุล. (2561). การวิเคราะห์องค์ประกอบทางวัฒนธรรมไทยใน “อสรพิษ” ฉบับภาษาสเปน. *วารสารการแปลและการล่าม*, 3(2), 41-89.
- ปาลิตา จุนแสงจันทร์. (2557). แปล(ง) เรื่องให้เป็นเรื่อง: ภาษาศาสตร์ระบบ-หน้าที่กับความตกลงในบทละครฝรั่งเศส เรื่อง เดอ กัว ซาฌี ติล (De quoi s’agit-il?) ของ ฌ็อง ตาร์ดีเยอร์ (Jean Tardieu). *วารสารอักษรศาสตร์*, 43(2), 61-104.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. <https://dictionary.orst.go.th/>
- ศิลปวัฒนธรรม. (10 ตุลาคม 2563). *การจัดการน้ำในเมืองโบราณของไทย คูวิทยาการและคดีเรื่องน้ำของคนในอดีต*. https://www.silpa-mag.com/history/article_38626
- Álvarez, A., Arzelus, H., & Etchegoyhen, T. (2014). Towards customized automatic segmentation of subtitles. In J. L. Navarro Mesa, A. Ortega, A. Teixeira, E. H. Pérez, P. Q. Morales, A. R. García, I. G. Moreno, & D. T. Toledano (Eds.), *Advances in speech and language technologies for Iberian languages* (pp. 229-238). Springer. https://doi.org/10.1007/978-3-319-13623-3_24
- Baker, M. (1992). *In other words: A coursebook on translation*. Routledge.
- Díaz-Cintas, J. (2012). Subtitling: Theory, practice and research. In C. Millán & F. Bartrina (Eds.), *The Routledge handbook of translation studies* (pp. 273-287). Routledge.

- Díaz-Cintas, J., & Remael, A. (2007). *Audiovisual translation: Subtitling*. St. Jerome Pub.
- Newmark, P. (1988). *A textbook of translation*. Prentice-Hall International.
- Nida, E. (2000). Principles of correspondence. In L. Venuti (Ed.), *The translation studies readers* (pp. 126-140). Routledge. (Original work published 1964)
- Nida, E. A., & Taber, C. R. (1969). *The theory and practice of translation*. E. J. Brill.
- Pym, A. (2007). Natural and directional equivalence in theories of translation. *Target-international Journal of Translation Studies*, 19(2), 271-294. <https://doi.org/10.1075/target.19.2.07pym>
- Waard, J. D., & Nida, E. A. (1986). *From one language to another: Functional equivalence in Bible translating*. Nelson.
- Yukol, C. (Director). (2011). *Kingdom of war: Part 1 and 2* [Film]. Magnolia Home Entertainment.